

Stare, ale... - jak odzyskać utraconą świetność obiektów zabytkowych

Data wpłynięcia do Redakcji: 08/2025
Data akceptacji przez Redakcję do publikacji: 09/2025

2025, volume 14, issue 1, pp. 87-98

Jerzy Wojewódka, Julia Więckowska
Politechnika Śląska, Poland

Streszczenie: Zabytki niosą ze sobą zarówno wartość materialną, jak i niematerialną – historyczną, symboliczną, kulturową. Ich odpowiednio przeprowadzona rewitalizacja może nadać im nową funkcję, przywracając tym samym dawną świetność lub nawet uczynić z nich ikony miast. Proces postępowania z obiektem zabytkowym wymaga jednak dużej wrażliwości oraz wyczucia, a długo niedoceniana rewitalizacja zaczyna być postrzegana jako twórcze wyzwanie – nie tylko konserwatorska rutyna. Artykuł poddaje analizie, kilka przykładów adaptacji i rewitalizacji zabytków, różniących się od siebie zarówno skalą, jak i podejściem projektowym. Praca porusza delikatne aspekty związane z przywracaniem pierwotnej lub nadawaniem nowej funkcji tego typu obiektom. Przytaczane przykłady nawiązują do projektów koncepcyjnych, konkursowych i poddawane zostaną wyłącznie analizie ideowej, estetycznej, nie wnikając w zagadnienia technologii rewaloryzacji historycznej.

Słowa kluczowe: zabytki, ochrona, rewitalizacja, odnowa, dziedzictwo

WPROWADZENIE

Obiekty zabytkowe są elementem środowiska kulturowego, nieodzownie połączonego z rozwojem każdego społeczeństwa, stąd zagadnienia adaptacji i rewitalizacji są tak ważne w dzisiejszym dyskursie społecznym. Tego rodzaju obiekty, przestrzenie prócz walorów materialnych są źródłem dóbr niematerialnych, połączonych bezpośrednio z metafizycznym charakterem miejsca. Niosą one ze sobą wiele informacji, historii oraz są przekaznikami kulturowymi. Często zapomniane bądź niedoceniane skrywają w sobie potencjał, który zauważony i odpowiednio ukierunkowany, może stać się impulsem do stworzenia obiektu pełniącego rolę symbolu danego miasta, regionu lub kraju (rys. 1). Jednak granica między uczynieniem z obiektu zabytkowego „nowej” ikony a przetworzeniem zastałego budynku w twór karykaturalny jest bardzo cienka – zdaniem wielu przeprowadzenie „dobrej” rewitalizacji jest zadaniem znacznie trudniejszym niż stworzenie projektu od podstaw.

Środowisko architektów coraz częściej zastanawia się nad kwestią tego czy zasadne jest ciągłe budowanie nowych struktur, czy może stosowniejszym jest ratowanie, adaptowanie tych już istniejących. Omawiane obiekty bywają mniej lub bardziej wartościowe w zakresie swojego potencjału historycznego i/lub

materiałowego czy kulturowego. Należy przyznać, że do tej pory kwestia ratowania obiektów historycznych była bardzo często marginalizowana w środowisku architektów, a pozostawiana miłośnikom historii architektury lub konserwatorom zabytków.

Rys. 1 Muzeum sztuki współczesnej Tate Modern w Londynie powstałe wskutek rewitalizacji Elektrowni Bankside Power Station

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tate_Modern_et_Millennium_Bridge.jpg

Wśród czynnych zawodowo architektów można było niekiedy dostrzec tendencję, zgodnie z którą projektant – szczególnie aspirujący do roli twórcy – powinien koncentrować swoje działania przede wszystkim na kreowaniu nowych obiektów architektonicznych, traktując pracę z istniejącą formą jako wtórną lub mniej prestiżową. Według tego „trendu” ratowanie budynków historycznych, zabytkowych interpretowano niejednokrotnie jako tendencje niemodne, *passee*. Jednak w dobie szybkiego rozwoju nowoczesnych technologii realizacyjnych, wprowadzania modułowości lub nawet całkowicie już gotowych elementów do obiektów, zdarzało się, że nowy projekt przestawał być wyzwaniem twórczym, a stawał się codzienną monotonną pracą rzemieślnika.

ZACHOWAĆ, ODBUDOWAĆ CZY PRZEKSZTAŁCIĆ ?

Na potrzeby artykułu przyjęty został uproszczony model składający się z trzech kategorii traktowania obiektów historycznych. Pierwszy z nich obejmuje całkowite wyburzenie (usunięcie) obiektu, które w praktyce urbanistyczno-architektonicznej uzasadniane jest zazwyczaj względami technicznymi, bezpieczeństwem publicznym, kosztami konserwacji bądź brakiem wyraźnej funkcji użytkowej. Choć decyzja o rozbiórce podejmowana jest często w kontekście silnej degradacji technicznej obiektu, prowadzi ona do nieodwracalnej utraty autentycznego dziedzictwa kulturowego oraz jego kontekstu urbanistycznego. Przykładem może być rozbiórka brutalistycznego kompleksu

Robin Hood Gardens w Londynie (rys. 2) (zrealizowanego w 1972 r. przez zespół Alison i Petera Smithsonów), który pomimo intensywnych kampanii społecznych i poparcia środowisk akademickich, został zburzony w latach 2017/18, a na jego miejscu zrealizowano nowoczesne osiedle mieszkaniowe (Harwood E., 2015). Decyzja ta wzbudziła szeroką debatę na temat granic ochrony architektury powojennej i pokazała, jak silna presja inwestycyjna może przesądzić o losie nawet ikonicznych struktur architektonicznych.

Rys. 2 Kompleks Robin Hood Gardens w Londynie

Źródło: <https://www.flickr.com/photos/arthurjohnpiction/7523857268/in/photostream>

Drugą kategorią jest rekonstrukcja (odbudowa), która polega na fizycznym odtworzeniu zniszczonego lub całkowicie nieistniejącego już obiektu na podstawie dokumentacji archiwalnej, materiałów ikonograficznych lub współczesnych interpretacji. W odróżnieniu od

konserwacji, rekonstrukcja zakłada przywrócenie formy obiektu bez zachowania jego oryginalnej substancji materialnej. Tego typu działanie bywa motywowane motywami symbolicznymi, tożsamościowymi lub politycznymi, często jednak prowadzi do powstania uproszczonych, estetyzujących kopii, które mogą pozbawić obiekt zarówno autentyczności, jak i głębi historycznego przekazu (Rodwell, 2015).

W polskim kontekście znaczącym i kontrowersyjnym przykładem odejścia od konserwacji na rzecz radykalnej transformacji poprzez częściową rekonstrukcję może być przypadek Dworca Kolejowego w Katowicach. Powstały w latach 1959-1972 modernistyczny budynek autorstwa Wacława Kłyszewskiego, Jerzego Mokrzyńskiego i Eugeniusza Wierzbickiego wyróżniał się unikalną konstrukcją żelbetowych kielichów wspierających dach hali głównej. Uznawany był za jedno z najważniejszych osiągnięć powojennej inżynierii betonowej w Polsce. Mimo licznych głosów ze środowiska architektonicznego i konserwatorskiego

domagających się jego ochrony jako zabytku modernizmu, budynek został całkowicie zburzony w latach 2010/11, a w jego miejscu powstał nowy obiekt (rys. 3) stylizowany częściowo na dawną formę – z symboliczną, uproszczoną repliką kielichów wewnątrz nowej hali (Miezian, 2015). Przypadek katowickiego dworca pokazuje złożoność problemu, jaki niesie rekonstrukcja pozbawiona autentycznej substancji. Nowy obiekt, choć funkcjonalny i nowoczesny, zrywa z ideą zachowania pamięci materiałowej, zastępując ją rodzajem przestrzennej „inscenizacji” przeszłości. Krytycy wskazują, że tego typu rozwiązania mogą zacierać granicę między historycznym dziedzictwem a jego estetyczną imitacją, redukując wartość zabytku do powierzchownego znaku kulturowego. W rezultacie odbudowa staje się często narzędziem polityki wizerunkowej i komercyjnej, a nie świadomym gestem ochrony dziedzictwa.

Rys. 3 Zrekonstruowane „kielichy” Dworca Kolejowego w Katowicach

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Art_Katowice_2024_002.jpg

Trzecią i zarazem najbardziej złożoną kategorią jest reinterpretacja stanu istniejącego, która zakłada świadome przekształcenie historycznego obiektu - nierzadko w stanie znacznego technicznego rozpadu - poprzez nadanie mu nowej funkcji i formy, przy jednoczesnym poszanowaniu jego materialnego i niematerialnego dziedzictwa. W przeciwieństwie do rekonstrukcji, tego typu interwencje nie próbują odtworzyć hipotetycznego stanu pierwotnego, lecz przyjmują istniejący kontekst jako punkt wyjścia dla współczesnej narracji architektonicznej. Kluczowe znaczenie mają tutaj zarówno strategia estetyczna (czytelne odróżnienie nowych warstw), jak i etyczna (świadoma decyzja o zachowaniu fragmentarycznego stanu ruin jako nośnika pamięci).

Wybitnym przykładem takiego podejścia jest realizacja Convent Saint François w Sainte-Lucie-de-Tallano na Korsyce, zaprojektowana przez Amelię Tavelle. Obiekt, będący pozostałością XVII-wiecznego klasztoru franciszkanów, przez dekady popadał w ruinę, zanim został poddany współczesnej transformacji.

Projekt architektki nie polegał na rekonstrukcji historycznego zespołu, lecz na wpisaniu w istniejące mury nowej, wyraźnie współczesnej bryły, wykonanej z perforowanego cortenu – materiału nawiązującego do koloru lokalnego kamienia, lecz jednoznacznie odróżniającego się od niego strukturą i detalem. Interwencja Tavelli jest przykładem subtelnej mediacji pomiędzy ruiną a architekturą: nowa część, zachowując rytmikę i skalę historycznych struktur, wzbogaca je o nową funkcję (siedzibę instytucji kultury), nie imitując przy tym formy oryginalnej zabudowy (Barba, 2023).

Przekształcenie klasztoru Saint François dowodzi, że współczesna architektura może stać się narzędziem rewitalizacji nie poprzez rekonstrukcję, lecz poprzez twórczy dialog z przeszłością. Tego rodzaju działania zyskują coraz większe uznanie w praktyce konserwatorskiej jako forma „kreatywnej konserwacji” (creative conservation), promowanej m.in. przez autorów manifestów adaptacyjnego reuse, takich jak Bullen i Love (2011). Reinterpretacja nie tylko przywraca obiektom ich użyteczność, ale też czyni je nośnikami nowych narracji – zarówno estetycznych, jak i społeczno-kulturowych. Jednocześnie wymaga jednak ogromnej wrażliwości projektowej i świadomego operowania językiem form współczesnych, które nie wchodzą w konkurencję z historycznym kontekstem, lecz go wzbogacają.

INICJATYWY POPULARYZACYJNE

W krajach Europy Zachodniej coraz wyraźniej zaznacza się przekonanie, iż zasadniczy etap rozwoju infrastrukturalnego został już zakończony. W związku z tym obserwuje się rosnące zainteresowanie zasobami architektury historycznej oraz intensyfikację działań mających na celu ochronę, rewitalizację i reinterpretację istniejących obiektów dziedzictwa kulturowego (Rodwell, 2015). Zmiana podejścia do przestrzeni zbudowanej skutkuje wzrostem świadomości społecznej na temat wartości kulturowej, historycznej i symbolicznej budynków zabytkowych, co z kolei znajduje odzwierciedlenie w licznych inicjatywach konserwatorskich oraz adaptacyjnych (Jokilehto, 2007).

W szczególności w państwach wysoko rozwiniętych, takich jak Niderlandy, Francja, Szwajcaria czy kraje skandynawskie, zauważalne jest dążenie do zachowania substancji architektonicznej obiektów historycznych, często będących w zaawansowanym stadium degradacji technicznej. Tendencje te znajdują wyraz w działaniach społecznych, instytucjonalnych i projektowych, których celem jest przywracanie obiektów dziedzictwa do użytku – poprzez rekonstrukcję ich pierwotnej formy, bądź przez ich funkcjonalną reinterpretację, przy jednoczesnym zachowaniu maksymalnej możliwej integralności materiałowej i kulturowej.

Na szczególną uwagę zasługują międzynarodowe inicjatywy promujące rewitalizację zabytków poprzez nowoczesne praktyki architektoniczne. Przykładem takiej działalności jest organizacja **ReUse Italy**, która cyklicznie organizuje międzynarodowe konkursy architektoniczne, mające na celu

wypracowanie innowacyjnych rozwiązań dla zdegradowanych obiektów historycznych we Włoszech. Inicjatywa ta opiera się na założeniu, że architektura może pełnić rolę mediatora pomiędzy przeszłością a teraźniejszością, oferując nowe scenariusze użytkowe przy jednoczesnym poszanowaniu tożsamości kulturowej miejsca. Uczestnicy konkursów – architekci oraz studenci architektury z całego świata - opracowują propozycje funkcjonalne, materiałowe i formalne dla wybranych zabytków, prezentując często kreatywne i nieoczywiste wizje ich rewitalizacji. W rezultacie powstają setki koncepcji projektowych, które stanowią cenne źródło wiedzy, inspiracji i dobrych praktyk w zakresie współczesnego podejścia do ochrony dziedzictwa architektonicznego.

Re-Use Italy nie jest jedyną organizacją angażującą się w działania na rzecz rewitalizacji architektury zabytkowej. Istnieje szereg innych podmiotów o zasięgu europejskim i globalnym, których działalność przyczynia się do zachowania oraz reinterpretacji zasobów dziedzictwa kulturowego. Wśród nich wymienić należy między innymi:

- I. **Europa Nostra** – federacja zrzeszająca organizacje społeczne, instytucje kultury i osoby indywidualne, działające na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego w Europie. Organizacja ta prowadzi działalność doradczą, edukacyjną i lobbystyczną, a także przyznaje prestiżowe nagrody dla najlepszych projektów konserwatorskich;
- II. **World Monuments Fund (WMF)** – organizacja pozarządowa o zasięgu międzynarodowym, koncentrująca się na identyfikacji i ratowaniu obiektów dziedzictwa kulturowego zagrożonych zniszczeniem; WMF działa w partnerstwie z lokalnymi społecznościami, rządami i ekspertami, wspierając projekty poprzez finansowanie, badania oraz programy edukacyjne;
- III. **The Prince's Foundation** – instytucja promująca zrównoważony rozwój w architekturze i urbanistyce, założona przez ówczesnego księcia Walii, Karola III; fundacja angażuje się w rewitalizację historycznych obiektów z wykorzystaniem tradycyjnych technik budowlanych oraz partycypacyjnego planowania;
- IV. **Heritage Lottery Fund (Wielka Brytania)** – fundusz wspierający ochronę dziedzictwa narodowego ze środków pochodzących z brytyjskiej loterii narodowej; dzięki niemu realizowane są liczne projekty konserwatorskie, edukacyjne i badawcze w całym Zjednoczonym Królestwie.

Współczesne podejście do ochrony architektury zabytkowej ewoluuje w kierunku bardziej złożonych i wielowymiarowych strategii. Obiekty dziedzictwa przestają być traktowane wyłącznie jako artefakty przeszłości, a coraz częściej postrzegane są jako aktywne elementy tkanki miejskiej i społecznej, zdolne do pełnienia nowych funkcji i uczestnictwa w procesach transformacji przestrzeni. W tym kontekście działania organizacji takich jak Re-Use Italy, Europa Nostra czy WMF odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu nowoczesnych modeli zarządzania dziedzictwem, które łączą aspekty konserwatorskie, społeczne, środowiskowe i ekonomiczne.

KONKURSY STUDENCKIE

Celem niniejszego omówienia jest przedstawienie strategii oraz idei projektowych, które towarzyszyły tworzeniu koncepcji konkursowych. Cechą wspólną dla analizowanych projektów jest maksymalne zachowanie istniejących elementów obiektu historycznego. Nowowprowadzone struktury mają jedynie uzupełniać w sposób nienachalny lub podkreślać tkankę zastałą. Autorzy przyjmowali, że takie podejście stanowi wyraz szacunku zarówno wobec samego budynku i jego kulturowej wartości, jak i wobec jego - często anonimowych - twórców. Nowe interwencje architektoniczne były projektowane na zasadzie kreacji subtelного dopełnienia, a nie dominującej ingerencji. Wprowadzone elementy, czy to w zakresie formy, czy użytych materiałów, miały charakter uzupełniający (Owerczuk, 2015). Takie podejście wymaga postawy projektowej opartej na empatii, pokorze oraz uznaniu dla zastanego dziedzictwa, co stanowi fundament współczesnego myślenia konserwatorskiego.

Jednym z analizowanych projektów, który został doceniony przez grono jury w postaci III miejsca w międzynarodowym konkursie ReUse Italy, jest projekt autorstwa: Julii Wild, Jakuba Jopka oraz Jerzego Wojewódki (rys. 4).

Rys. 4 Wizualizacja nowej bryły Chiesa Diruta

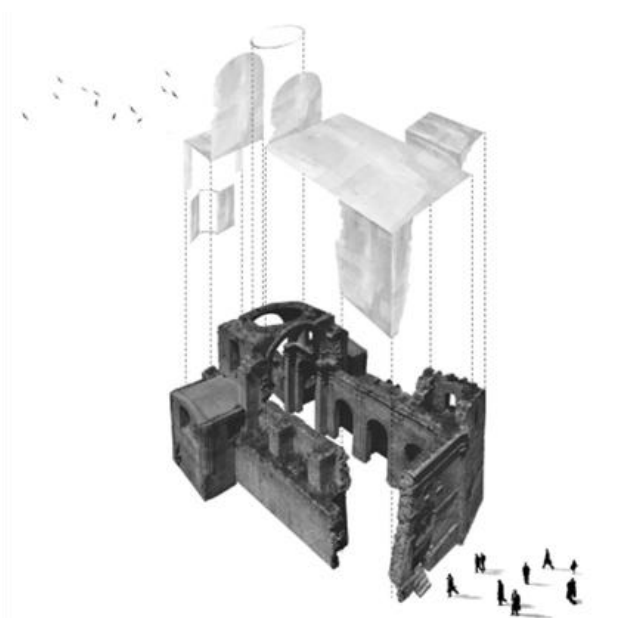
Źródło: Praca konkursowa autorstwa Julii Wild, Jakuba Jopka i Jerzego Wojewódki

Każdy obiekt architektoniczny zawiera w sobie pewien poziom tajemniczości, wynikający z nawarstwiających się przez lata wydarzeń, którym towarzyszył czynnie lub biernie. Same mury nie niosą w sobie żadnej materialnej wartości, jednak te emocjonalne i duchowe tworzą bogatą oprawę dziedzictwa. Prace rewitalizacyjne, dotyczące obiektów architektury historycznej powinny więc obejmować nie tylko badania natury materialnej, ale powinny być w znaczący sposób poszerzone o wartości duchowe i humanistyczne, które dla każdego obiektu są one indywidualne.

Zadanie konkursowe dotyczyło ponownego wykorzystania „upadłego kościoła” (po włosku „Chiesa Diruta”) – zapomnianego i położonego w opustoszałym miasteczku Grottole (Matera) w południowych Włoszech. Organizatorzy zaproponowali przekształcenie ruin w salę koncertową. Chiesa Diruta to kościół

katolicki zbudowany w XV wieku, dla lokalnej wspólnoty duchownych, który miał stać się jednym z najważniejszych kościołów biskupstwa. Niestety obiekt odniósł wiele szkód spowodowanych trzęsieniami ziemi, pożarami i problemami budowlanymi. „Kościół pierwotnie powstał by łączyć człowieka z Bogiem i z drugim człowiekiem. Każdy miał być w nim równy i każdy miał mieć do niego dostęp, bez względu na wiek czy rolę w społeczeństwie. Chiesa Diruta, miał ponownie stać się miejscem otwartym na ludzi. Może stać się świątynią muzyki, w której wielu odnajduje połączenie z sacrum...” tak o swoim projekcie mówili autorzy.

Włoski kościół wybudowany w XV wieku, początkowo kształtowany przez człowieka, został przejęty przez naturę. W wyniku trzęsienia ziemi uległ poważnym uszkodzeniom, natura zasadziła w jego wnętrzu rośliny i poddała erozji ściany, tworząc na nich mozaikę czasu. Projekt Chiesa Diruta-Risveglio (rys. 4, 5) to propozycja, która szanuje i podkreśla formę ukształtowaną zarówno przez człowieka, jak i naturę.

Rys. 5 Aksonometria założenia

Źródło: Praca konkursowa autorstwa Julii Wild, Jakuba Jopka i Jerzego Wojewódki

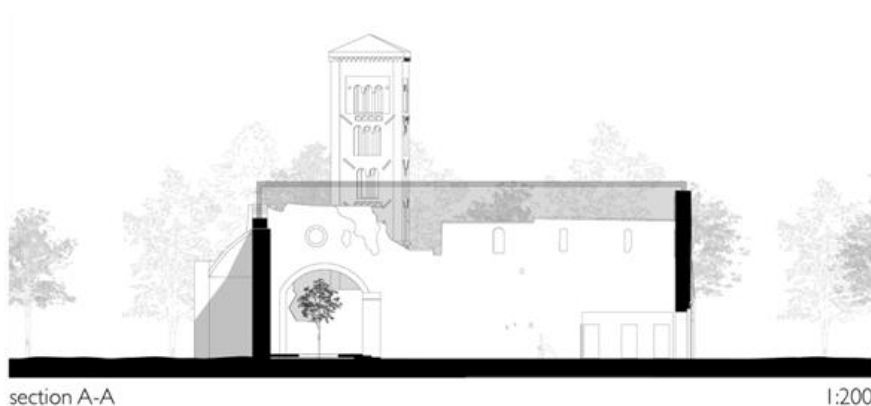
Celem projektu było również wskazanie na zakorzenienie obiektu w krajobrazie Grottole – fizycznym i metafizycznym. Autorzy założyli kontynuację drogi, która przebiega wzdłuż kościoła. Ścieżka ta wchodzi do wnętrza obiektu, podkreślając nierozzerwalne połączenie kościoła z miastem.

Kolejny projekt autorstwa Patrycji Iskry oraz Julii Więckowskiej – studentek Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej – przedstawia centrum medytacyjne powstałe w przekształconych ruinach benedyktyńskiego opactwa Santa Maria del Piano (rys. 6, 7).

Rys. 6 Wizualizacja założenia

Źródło: Praca konkursowa autorstwa Patrycji Iskry i Julii Więckowskiej

Rys. 7 Przekrój koncepcyjny założenia

Źródło: Praca konkursowa autorstwa Patrycji Iskry i Julii Więckowskiej

Nowe życie nadano mu poprzez subtelą ingerencję architektoniczną, a przestrzenie przeznaczone do medytacji, jogi, warsztatów i wydarzeń artystycznych zorganizowano w siedmiu strefach tematycznych. Pierwsza z nich – przygotowanie – znajduje się przy wejściu i mieści szatnie oraz łazienki. Główna przestrzeń, czyli równowaga, to duża, otwarta sala przeznaczona na medytację i różnorodne aktywności sprzyjające wewnętrznemu wyciszeniu. Transept podzielono na trzy symboliczne strefy: ziemia, pomiędzy i niebo. W centralnej części – pomiędzy – rośnie drzewo, które symbolicznie łączy niebo z ziemią i stanowi serce założenia. Przestrzeń ta może pełnić funkcję sceny lub sali medytacyjnej. Ziemia to strefa, w której zachowano naturalne podłoże i roślinność, wprowadzając jedynie niewielki taras. Niebo natomiast otwiera się ku górze dzięki półprzezroczystemu dachowi, który kieruje uwagę na nieboskłon. Obie przestrzenie mają charakter bardziej intymny i sprzyjają odosobnieniu. Strefa wspólnoty mieści kuchnię, jadalnię oraz miejsce wypoczynku – to przestrzeń integracyjna. Ostatnia, dźwięk, znajduje się w wieży, która stała się salą do medytacji z użyciem gongów, których silne wibracje wypełniają całe wnętrze, wspomagając relaks i wyciszenie.

Uzupełnieniem kompleksu jest zewnętrzny pawilon do jogi, podkreślający symetrię założenia – nawiązującą do harmonii ciała i umysłu. Całość charakteryzuje się minimalistycznym podejściem, zastosowaniem naturalnych materiałów oraz dużą ilością zieleni i światła dziennego. Wszystkie nowe elementy – jak łazienki czy kuchnia – wkomponowano jako drewniane moduły, które można łatwo usunąć, przywracając ruinie pierwotny charakter. Projekt z szacunkiem podchodzi do historii i natury, ukazując upływ czasu oraz możliwość współistnienia przeszłości z teraźniejszością.

Trzecim projektem adaptacyjnym, w którym kluczową rolę odegrało zachowanie dziedzictwa i tradycji kulturowej - niezależnie od nowej funkcji obiektu – jest koncepcja nagrodzona II Nagrodą w Konkursie Architektury Ceglanej. Jej autorkami są Wiktoria Musiolik i Wiktoria Słowińska, studentki WA Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Projekt stanowi adaptację dawnego pieca ceramicznego do wypalania cegieł. Autorki postanowiły zachować w 90% istniejącą tkankę przestrzenno-materiałową i wprowadzić nową funkcję w postaci wakacyjnego domku wiejskiego. Projekt domu czerpie z historii i rzemiosła lokalnej cegielni w Mikstacie. Inspiracją stał się piec do wypalania cegieł – jego masywna forma oraz struktura z kanałami i perforacjami (rys. 8, 9).

Rys. 8 Wizualizacja wakacyjnego domku wiejskiego

Źródło: Praca konkursowa autorstwa Wiktorii Musiolik i Wiktorii Słowińskiej

Na parterze zaprojektowano otwartą strefę dzienną – kuchnię, salon i dwa ogrody: półprywatny warsztatowy z piecem ceramicznym i stołem do wspólnych działań oraz zaciszny ogród rekreacyjny. Centralnym elementem domu jest okrągła klatka schodowa ze świetlikiem, łącząc parter z piętrem, gdzie znajdują się dwie sypialnie. Dom łączy funkcję mieszkalną z przestrzenią do pracy twórczej, wpisując się w ideę rzemiosła i dziedzictwa. Choć dom może pełnić funkcję sezonową, jego struktura i rozwiązania przestrzenne pozwalają na całoroczne użytkowanie i odpowiadają potrzebie refleksyjnej architektury:

ekologicznej i trwałej. Projekt staje się propozycją wykorzystania dziedzictwa materialnego i kulturowego polskiej wsi w sposób nowoczesny, ale pełen szacunku. Projekt domu inspirowany jest dzieciństwem, czasem bez troski i rzemiosła. Specjalny akcent położono na piec – element obecny w wiejskich chatach, który łączył ludzi i dawał ciepło. W projekcie pełni on rolę centralną – organizuje przestrzeń, integruje i podkreśla tradycyjny charakter. Zastosowanie cegły oraz gliny nawiązuje do tradycyjnych technik budowlanych, jednocześnie zapewniając komfort cieplny i wilgotnościowy wewnątrz.

Rys. 9 Przekrój koncepcyjny domu

Źródło: Praca konkursowa autorstwa Wiktorii Musiolik i Wiktorii Słowińskiej

Dom oparty jest na prostokątnym planie z wycięciami – strukturalny system ścian z cegły pełnej i otworów wentylacyjnych nawiązuje do suszarni tytoniu. Ceglane mury pełnią rolę nośną oraz funkcję regulacji mikroklimatu. Dach oparty na drewnianej więźbie pokryty jest gontem drewnianym. Centralne miejsce zajmuje piec, który rozprowadza ciepło do pozostałych pomieszczeń. Przestrzeń wokół niego pełni funkcje wspólne – kuchnia, jadalnia, salon. Boczne strefy to prywatne pokoje oraz miejsca do pracy. Budynek otwierany jest na otaczający krajobraz poprzez ażurowe ściany boczne, wpuszczające światło, powietrze, a zarazem zapewniające prywatność.

PODSUMOWANIE

Jedną z naczelných idei współczesnego projektowania w kontekście historycznym i kulturowym jest dążenie do poszanowania dziedzictwa historycznego obiektów zabytkowych, niezależnie od poziomu ich dewastacji lub zachowania w dobrej kondycji. Doceniając wartość architektury historycznej, architekci odgrywają istotną rolę edukacyjną wobec młodego pokolenia, kształtując wrażliwość na dziedzictwo kulturowe, szacunek dla przeszłości oraz zdolność przekazywania ponadczasowych, humanistycznych wartości kolejnym generacjom. Reinterpretacja stanu istniejącego zyskuje coraz większe uznanie jako strategia odpowiedzialna kulturowo i zrównoważona, łącząca ochronę dziedzictwa z jego adaptacją do współczesnych potrzeb. Pozwala nie tylko na zachowanie fizycznych śladów przeszłości, ale również na ich aktywizację poprzez nowy program

funkcjonalny, który czyni je ponownie istotnymi dla wspólnoty lokalnej. W odróżnieniu od rekonstrukcji czy wyburzenia, podejście to opiera się na przekonaniu, że dziedzictwo nie musi być statycznym obiektem muzealnym, lecz może aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym i kulturowym.

LITERATURA

- Barba J.J. (2023). An embrace of the past and the modern. Convent Saint François by Amelia Tavella Architectes. Metalocus. <https://www.metalocus.es/en/news/embrace-past-and-modern-convent-saint-francois-amelia-tavella-architectes>
- Harwood E. (2015). Space, Hope, and Brutalism: English Architecture, 1945-1975. Yale University Press.
- Jokilehto J. (2007). International charters on urban conservation: Some thoughts on the principles expressed in current international doctrine. City & Time. https://www.researchgate.net/publication/296183497_Conservation_and_Sustainability_in_Historic_Cities
- <http://www.ct.ceci-br.org>
- Miezian M. (2015). Betonoza: Jak się niszczy polskie miasta. Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Owerczuk A. (2015). Zmiana funkcji a zachowanie obiektów architektury. Zeszyty Naukowe, 42(4), 32-39.
- Rodwell D. (2015). Conservation and sustainability in historic cities. Publishing House of Electronics Industry. Beijing.

Old, but... - how to restore the lost glory of historic buildings

Abstract: Heritage buildings carry both material and immaterial values – historical, symbolic, and cultural. When properly revitalized, they can be given new functions, restoring their former glory or even transforming them into icons of their cities. However, the process of working with historic structures requires great sensitivity and discernment, and revitalization – long undervalued – is increasingly being seen as a creative challenge rather than merely a conservation routine. This article analyzes several examples of heritage adaptation and revitalization, differing in scale and design approach. It explores the delicate aspects of restoring original functions or assigning new ones to such objects, focusing solely on conceptual and aesthetic analysis of competition and conceptual projects, without delving into the technological aspects of historical revalorisation.

Keywords: historic buildings, preservation, revitalization, renovation, heritage

Jerzy Wojewódka

ORCID ID: 0000-0001-8772-7680

Politechnika Śląska

Wydział Architektury

Katedra Projektowania Architektury Mieszkaniowej i Użyteczności Publicznej

e-mail: jerzy.wojewodka@polsl.pl

Julia Więckowska

ORCID ID: 0009-0009-7204-0857

Politechnika Śląska

Wydział Architektury

Studenckie Koło Naukowe „iKAWA”

e-mail: j.wieckowska02@gmial.com